

Zhrnutie

Koncepcia budovania siete environmentálno- vzdelávacích centier v Bratislavskom samosprávnom kraji na obdobie 2018-2025

Bratislavský
samosprávny
kraj

2017

Preambula

Jednou z priorít Bratislavského samosprávneho kraja ako územného koordinátora Dohovoru primátorov a starostov je ochrana a zlepšovanie kvality životného prostredia v regióne. Jednou z oblastí spadajúcich pod túto prioritnú tému BSK je aj environmentálne vzdelávanie. Ideálnymi miestami na realizovanie environmentálno-vzdelávacích programov počas celého roka sú environmentálno-vzdelávacie centrá (ekocentrá, lesné škôlky a lesné školy). BSK má záujem podporovať nielen vznik, sieťovanie a rozvoj existujúcich centier, ale aj dlhodobú udržateľnosť centier v kraji.

Cieľom Konceptie budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier v Bratislavskom samosprávnom kraji je "podpora výučby environmentálnej výchovy a prírodovedných predmetov pre všetky vekové kategórie žiakov a študentov prostredníctvom environmentálno-vzdelávacích centier na území kraja, zvyšovanie environmentálneho povedomia širokej verejnosti prostredníctvom vhodných aktivít a rozvoj služieb v oblasti ekoturizmu".

Objavovanie prírodného potenciálu kraja je jednou z výziev Konceptie budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier v BSK na obdobie 2018-2025

Čo chceme dosiahnuť environmentálnym vzdelávaním?

Aby bol ekonomický rast a sociálny rozvoj BSK dlhodobo udržateľný, je nevyhnutné, aby občania disponovali environmentálnymi kompetenciami (vedomosti, zručnosti a postoje) podporujúcimi správanie, ktoré je najvhodnejšie pre súčasný a budúci stav životného prostredia v danej situácii a s danými možnosťami.

Predkladaná **Koncepcia budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier v Bratislavskom samosprávnom kraji** (ďalej len KEVC) formuluje spoločnú rozvojovú víziu skvalitňovania environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v BSK, ktorá vyjadruje priority a možnosti budovania environmentálno-vzdelávacích centier na obdobie rokov 2018-2025.

Prečo?

BSK čelí environmentálnym výzvam, ktoré znižujú kvalitu života obyvateľov, a na ktorých riešenie sú vynakladané nemalé prostriedky: znečistenie ovzdušia, nadmerný hluk, nevyhovujúci stav povrchových a podzemných vôd, čierne skládky, rastúca produkcia odpadu a jeho nedostatočná separácia, nelegálne výruby, obmedzené možnosti rekreácie v prírode a konzumný spôsob života...

Na druhej strane má územie BSK veľký - a často pre obyvateľov aj návštevníkov kraja nepoznaný, skrytý a nevyužitý - potenciál prírodných krás a teda aj potenciál pre rozvoj cestovného ruchu.

Dlhodobé a efektívne riešenie týchto výziev spočíva vo zvýšení povedomia o zdravom spôsobe života, v podpore angažovanosti miestnych obyvateľov v riešení environmentálnych problémov a zároveň aj v objavovaní a využívaní prírodného potenciálu kraja.

V Bratislavskom kraji je environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета (ďalej len EVVO) realizovaná už niekoľko desaťročí. Súčasná situácia si však žiada intenzívnejší a systematickejší prístup k napĺňaniu legislatívnych predpisov v oblasti EVVO, ktorý spočíva okrem iného v definovaní obsahu a zabezpečení podpory pre fungovanie komplexnej a funkčnej siete environmentálno-vzdelávacích centier v Bratislavskom kraji tak, aby mohli byť naplnené povinnosti kraja dané medzinárodnými záväzkami, ako aj národnými a miestnymi právnymi predpismi pre túto oblasť.

BSK ako prvý VÚC na Slovensku rieši túto problematiku koncepčne, čím sa stáva v tejto oblasti slovenským lídrom.

Z analýzy stavu systému a obsahu EVVO alebo Prečo vznikla potreba KEVC?:

- potreba zadefinovania priorít environmentálnej výchovy a vzdelávania v BSK,
- potreba rozšírenia ponuky voľno-časových aktivít súvisiacich s ekoturizmom
- nutnosť reagovať na nové témy a prioritné oblasti environmentálnej politiky, v súlade s modernými trendmi a prioritami v EÚ aj na Slovensku a s využitím inovatívnych komunikačných nástrojov,

- súčasný záber adresátov výchovy a kvalita produktov sú nedostatočné, nevyhnutná je potreba cielenia aktivít, zvýšenie dôrazu na neformálne aktivity a prístup verejnosti k informáciám,
- nutnosť vytvorenia materiálnych a priestorových podmienok na zabezpečenie systematickej práce v oblasti environmentálneho vzdelávania a výchovy s priamym premietnutím reálnych krokov do každodenného života,
- potreba lepšej koordinácie environmentálno-vzdelávacích aktivít v BSK predovšetkým prostredníctvom lepšej spolupráce zainteresovaných subjektov, nielen v rámci rezortu ŽP,
- ponuka produktov EVVO nestačí pokrývať existujúci dopyt v regióne a zároveň sa vynárajú nové možnosti financovania osvetových i vzdelávacích aktivít, preto je potrebné zadefinovanie priorít a ich zosúladenie s potenciálom financovania.

Budovanie pozitívneho vzťahu k prírode ako základ uvedomelého občianstva

Pozitívny vzťah k prírode zahŕňa citlivosť a porozumenie prírode a životnému prostrediu, vrátane citlivého prístupu k rastlinám a živočíchom. Pozitívny vzťah k prírode posilňuje motiváciu skúmať a diskutovať otázky životného prostredia. Je to základný predpoklad záujmu ľudí naučiť sa viac o životnom prostredí, zaoberať sa otázkami o jeho stave a ochotou aktívne konať v jeho prospech. Z tohto dôvodu je vzťah k prírode primárnym aspektom environmentálnej výchovy, a preto by mal byť u obyvateľov BSK rozvíjaný od útleho detstva. Je dokázané, že čím viac času strávia deti vonku, tým pre-environmentálnejšie sa správajú v dospelosti.

Čím viac času trávia deti v prírode, tým viac sa starajú o životné prostredie keď sú dospelí.

Čo prinesie environmentálne vzdelávanie Bratislavskému kraju?

Šetrenie verejných zdrojov. Environmentálne vhodné správanie miestnych obyvateľov v mnohých európskych metropolách vedie k zníženiu spotreby vody, energie a poklesu produkcie odpadov.

Podpora zdravších škôl. EV pomáha žiakom a študentom vytvárať ekologickejšie a zdravšie vzdelávacie prostredie v budovách škôl i mimo nich.

Podpora správneho rozhodovania. EV zabezpečuje, že občania sú informovaní o vedeckých poznatkoch a sú pripravení prijímať rozhodnutia, ktoré sú dôležité pre zabezpečenie toho, aby BSK mal prírodné zdroje, od ktorých závisí naše hospodárstvo a kvalita života.

Prispievanie k udržateľnosti. EV rozvíja vedomosti a zručnosti potrebné na riešenie zložitých environmentálnych otázok a zároveň prijíma opatrenia na udržanie nášho prirodzeného sveta zdravého, našich ekonomík produktívnych a spoločenstiev živých.

Zachovanie našich prírodných zdrojov. Vyššie úrovne poznatkov o životnom prostredí významne súvisia s vyšším stupňom environmentálneho a dlhodobu udržateľného správania. Čím viac ľudia vedia, tým je pravdepodobnejšie, že recyklujú, energeticky efektívne hospodária, šetria vodu a pod.

Uvedomelé environmentálne správanie občanov, vhodné environmentálne stratégie a opatrenia inštitúcií sú zároveň aj ekonomické:

- menej odpadu na skládky = menej financií potrebných na skládkovanie;
- rozvoj cyklopravy + MHD = menej financií do budovania infraštruktúry pre IAD;
- environmentálna prevádzka budov a inštitúcií - zdieľanie áut, techniky, úsporné opatrenia (energia, voda)... = šetrenie verejných financií;
- moderné poňatie údržby verejnej zelene - v zmysle prírodného a permakultúrneho záhradníčenia = úspora chémie, ľudskej práce, motohodín techniky;
- adaptačné opatrenia na klimatické zmeny = úspory na chladenie, ale aj úspory pri zdravotnej starostlivosti o občanov...

Prioritné oblasti rozvoja EVVO v BSK sú v materiáli

zadefinované nasledovne:

Prioritná oblasť 1: Rozvoj kapacít a kvality EVVO

Opatrenie 1.1 Rozvoj infraštruktúry pre realizáciu EVVO

Opatrenie 1.2 Rozvoj informačnej a metodologickej podpory pre realizáciu EVVO

Opatrenie 1.3 Podpora rozvoja a rozširovania ľudských kapacít poskytovateľov EVVO

Opatrenie 1.4 Konceptné zapojenie miest a obcí BSK do realizácie EVVO

Opatrenie 1.5 Rozvoj spolupráce medzi verejnou správou, poskytovateľmi EVVO, školami a ďalšími subjektmi

Opatrenie 1.6 Hodnotenie PEV za účelom zvyšovania kvality produktov EVVO

Prioritná oblasť 2: EVVO zameraná na deti a mládež

Opatrenie 2.1 Realizácia kvalitných vzdelávacích programov a aktivít EVVO v školách a školských zariadeniach

Opatrenie 2.2 Systematické vzdelávanie pedagogických pracovníkov škôl a školských zariadení v oblasti EVVO

Opatrenie 2.3 Podpora výučby v bezprostrednom kontakte s prírodou

Prioritná oblasť 3: EVVO pre špecifické skupiny a verejnosť

Opatrenie 3.1 Podpora realizácie kvalitných programov a projektov EVVO

Opatrenie 3.2 Podpora rozvoja a činnosti ekoporadní a informačných centier

Opatrenie 3.3 Rozvoj EVVO vo verejnej správe a podnikateľskom sektore

Prioritná oblasť 4: Systémový prístup k realizácii EVVO

Opatrenie 4.1 Zavedenie kvalitného a efektívneho koordinačného a systémového prístupu pri realizácii EVVO v BSK

Opatrenie 4.2 Finančné zabezpečenie systému EVVO

Opatrenie 4.3 Vytvorenie informačného systému ŽP/EVVO a využívanie nových informačných a komunikačných kanálov

Model fungovania siete environmentálno-vzdelávacích centier

Návrh modelu fungovania vychádza z podnetov relevantných subjektov z verejného, štátneho, súkromného a neziskového sektora v BSK. Na základe skúseností a odporúčaní týchto subjektov bol navrhnutý **udržateľný model fungovania** hierarchickej siete ekocentier v BSK:

Regionálne centrum (celokrajská pôsobnosť) - zvažované alternatívy:

- Ekocentrum Čunovo
- Infocentrum Kamzík

Mikroregionálne centrá (pôsobnosť v rámci mikroregiónov Bratislava, Záhorie, Malé Karpaty, Podunajsko) - potenciál v jednotlivých mikroregiónoch:

Bratislava západ: MČ BA-Karlova Ves, MČ BA-Devínska Nová Ves, MČ BA-Devín

Bratislava východ: MČ BA-Vajnory, Cvernovka

Bratislava juh: MČ BA-Petržalka

Bratislava sever: Železná studienka, Kamzík, Krasňany

Záhorie - Malacky, Stupava

Malokarpatsko - Pezinok, Modra

Podunajsko - Senec

Lokálne centrá - potenciál v regióne BSK:

Bratislava - MČ BA-Devínska Nová Ves, MČ BA-Karlova Ves, lesné kluby, Cvernovka, Family Park v Petržalke.

Podunajsko - EkoCentrum ArTUR v Hrubom Šúri, Kráľová pri Senci (Múzeum včelárstva), lesné kluby.

Malokarpatsko - Budmerice, Pezinok, Modra, Sv. Jur, Častá, Šúr (pri Sv. Juri), lesné kluby.

Záhorie - Moravský sv. Ján - Škola v prírode Piesočná, Kuchyňa, (alt. Rohožník), lesné kluby.

Model ako hlavné priority definuje potrebu zriadenia pozície krajského koordinátora EVVO, Poradnej skupiny EVVO a vytvorenie funkčného modelu environmentálno-vzdelávacích centier v kraji.

Model identifikuje BSK ako kľúčového partnera a základ úspešného a dlhodobu udržateľného fungovania siete regionálneho, mikroregionálnych a lokálnych environmentálno-vzdelávacích centier v kraji.

Objednávateľ „Konceptie budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier v BSK“:
Úrad BSK, objednávka č. 0390/17/EO z 26. 7. 2017.

Spracovateľ: Špirála, sieť environmentálne-výchovných organizácií www.spirala.sk.

V procese tvorby a pripomienkovania materiálu sa zúčastnili:

(pripomienkovanie prebehlo v niekoľkých kolách, 21. 11. 2017 a 8. 12. 2017 sa konali verejné pripomienkovacie stretnutia k návrhu Konceptie)

oslovené odbory Úradu BSK, poslanci BSK, zástupcovia relevantných inštitúcií - Ministerstvo životného prostredia SR, Štátna ochrana prírody, Slovenská agentúra životného prostredia, Štátny pedagogický ústav, Metodicko-pedagogické centrum, Prírodovedecká fakulta UK Bratislava, Mestské lesy v Bratislave, mimovládne organizácie, školy...

Obsah KEVC:

ANALYTICKÁ ČASŤ

- Legislatíva a strategické dokumenty
- Analýzy Štátneho vzdelávacieho programu pre MŠ, ZŠ A SŠ
- Subjekty v SR a BSK aktívne v oblasti EVVO a lesnej pedagogiky + identifikácia problémov pri ich fungovaní
- Príklady dobre praxe - environmentálno-vzdelávacie centrá na Slovensku a v zahraničí
- Analýza mikroregiónov - BRATISLAVA, ZÁHORIE, MALÉ KARPATY, PODUNAJSKO
- Potenciálna návštevnosť centier zo strany škôl a širokej verejnosti (vrátane turistov)
- Prieskum - mapovanie stavu ENV na školách v území BSK

STRATEGICKÁ ČASŤ

- Vízia a strategický cieľ EVVO
- Prioritné oblasti a opatrenia EVVO
- Hlavné cieľové skupiny KEVC
- Popis prioritných oblastí a opatrení
- Návrh konceptu funkčnej hierarchickej siete environmentálno-vzdelávacích centier na území BSK
- Variant č.1: Návrh konceptu na základe aktuálneho stavu situácie v predmetnej oblasti
- Variant č.2: Návrh konceptu v prípade schválenia/vyhlásenia národného parku zasahujúceho do územia BSK (NP Podunajsko)
- Financovanie siete environmentálno-vzdelávacích centier
- Prehľad možností čerpania externých finančných zdrojov v aktuálnom programovom období na rozvoj EVVO v BSK

Prílohy k materiálu Konceptie:

- SWOT analýza aktuálneho stavu systému EVVO v Bratislavskom kraji
- Akčný plán
- Mapa návrhu siete environmentálno-vzdelávacích centier v BSK
- Zoznam poskytovateľov EVVO v BSK
- Skúsenosti krajov z Českej republiky s podporou EVVO
- Príklady dobre praxe - environmentálno-vzdelávacie centrá na Slovensku a v zahraničí
- Prieskum - mapovanie stavu ENV na školách v území BSK

Mapa návrhu siete environmentálno-vzdelávacích centier v BSK

Legenda

Realizované ekocentrá

- Mikroregionálne
- Lokálne

Potenciálne ekocentrá

- regionálne, zámer
- mikroregionálne, zámer
- mikroregionálne, idea
- lokálne, idea

 Hranica kraja

 Chránené vtáčie územie (CHVÚ)

 Územie európskeho významu (ÚEV)

 Ramsarská lokalita

 Veľkoplošné chránené územie

 Maloplošné chránené územie

 Územie s väzbou na kultúrno-historický potenciál

 Vodná plocha

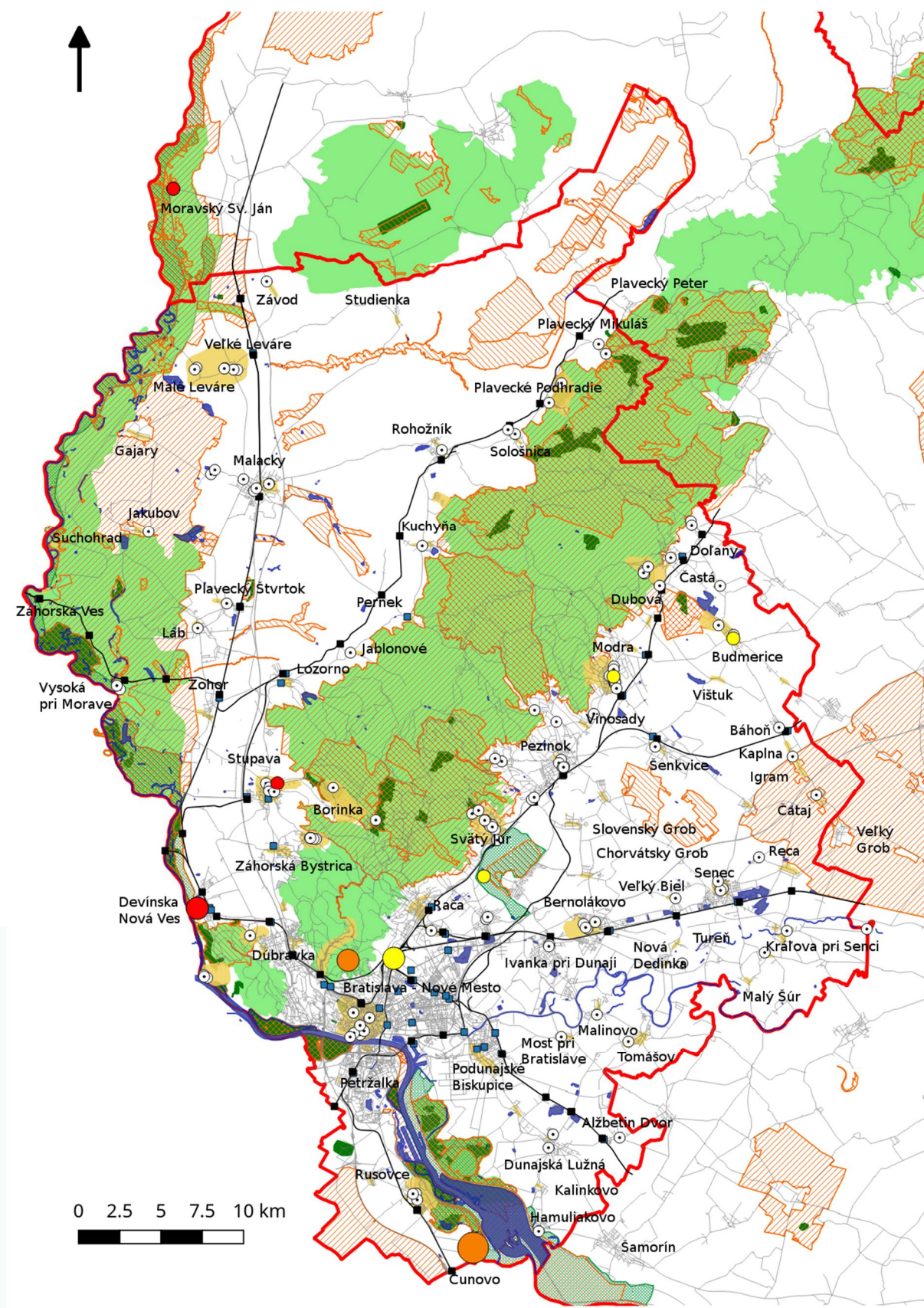
 Železnica

 Cesty

 Kultúrno-historická hodnota

 Zariadenie ŽSR

 Prestupový bod integrovanej dopravy

Bratislavský
samosprávny
kraj

špirála

sieť environmentálne
výchovných organizácií